НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Приложение 4 към Наредба за развитието на академичния състав на НБУ

РЕЦЕНЗИЯ

от **проф. д-р Екатерина Неделчева Софрониева**,

катедра „Предучилищна и медийна педагогика“, Факултет по науки за образованието и изкуствата, СУ „Св. Кл. Охридски“

професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по… (Методика на обучението по чужд език – предучилищна и начална училищна възраст)

на **дисертационен труд**

за придобиване на научната степен „доктор“

докторска програма *„Методика на обучението по съвременни езици“*

област на висшето образование *1. Педагогически науки*

професионално направление *1.3. Педагогика на обучението по...*

научна специалност „Методика на обучението по съвременни езици“

с кандидат **Благовеста Петкова Троева-Чалъкова**

тема на дисертацията: **“Затруднения в четенето и писането на изучаващи английски език възрастни с дислексия на развитието”**

научен ръководител: **доц. д-р Светлана Георгиева Димитрова-Гюзелева**

Рецензията е написана според изискванията на съществуващия Закон за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение и Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ.

1. **Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.**

Темата за дислексията и в частност насоките за педагогическа работа с лица с дислексия е безспорно значима и актуална, защото тези насоки са твърде оскъдни, особено в чуждоезиковото обучение. Работата с учащи с различни нарушения или увреждания е често ако не и винаги голямо предизвикателство за учителите по чужд език. Те нямат достатъчна

*Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в **Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ**.*

подготовка или достатъчно ресурси за работа с деца или възрастни със СОП. Както споделя и авторът, реалността сочи, че тепърва трябва да се възприемат и затвърдят положителните приобщаващи нагласи както сред учителите, така и сред широката общественост. В този план, изведените изследователски задачи и съответни приноси са значими както в теоретичен, така и в научно-приложен аспект.

2. Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.

Целта на изследването е да проучи затрудненията на българи с дислексия при изучаването на английски език и в частност затрудненията при четене и писане на английски език. Изследването обхваща възрастови групи между 17 и 46 години, т.е. хора, преминали през начален етап на огрмотяване. Дисертационният труд се отличава с необходимата яснота на изказа и краткост, характерни за такъв вид текстове. Конкретните изследователски цели и задачи са точно и правилно формулирани. Авторът поставя четири основни изследователски въпроси, а именно:

А. Какви затруднения при четене на английски език срещат българи над 16-годишна възраст с дислексия, изучаващи или употребяващи езика като чужд?

Б. Какви затруднения при писане на английски език срещат българи над 16-годишна възраст с дислексия, изучаващи или употребяващи езика като чужд?

В. Кои фактори обуславят проявлението на затрудненията при четене и писане на английски език при българи с дислексия?

Г. Въз основа на получените данни от изследването какви стратегии биха били подходящи за подпомагане на обучението по и практиката при четене и писане на английски език при възрастни с дислексия? (с. 19).

Въз основа на тези въпроси са изведени общо 17 хипотези, които отразяват различни аспекти от писменото и речево поведение на участниците в изследването и позволяват ясно и структурирано да се проследят и анализират получените данни и резултати.

Авторът постига успешно целите и задачите на дисертацията и дава адекватни отговори и решения на поставените изследователски въпроси.

3. Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература.

*Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в **Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ**.*

Авторът е представил труд в обем от 356 страници, от които 294 страници основен текст, придружен от кратък и полезен терминологичен речник, 11 приложения, които подробно и в детайли описват проведеното изследване и богат списък с използвани литературни източници.

Като цяло, докторантът е отлично запознат с темите и проблемите от избраната изследователска област, които дискутира и анализира професионално и адекватно. Докторантът показва високи умения за провеждане на самостоятелно научно изследване.

4. Коректност при цитирането на представителен брой автори.

В дисертационния труд са цитирани коректно представителен брой автори. Включени в библиографията са 17 страници с източници на български, руски и английски език, които отговарят адекватно на съдържанието на изследователската област на дисертацията.

5. Наличие на обоснован и разработен теоретичен модел на изследването.

Изследването съдържа елементи на „педагого-психологическа диагностика“ (Бижков, 1999, стр. 60) и цели както да събере обща информация, която да послужи за подобряване на педагогическата практика, така и да диагностицира и очертае спецификата на индивидуалните различия и нужди на обучаемите по английски език възрастни с дислексия. В първа глава са представени подробно различни теоретични модели на четенето и писането, а втора глава разглежда същността и различните проявления на дислексията. Философската рамка на изследването се изгражда върху *Теорията за биоекологичните системи* на Юри Бронфенбренер, водещ американски психолог в областта на психологията на развитието (Bronfenbrenner, 1979).

Може да се твърди, че в разработения теоретичен модел авторът показва задълбочени знания и ерудиция.

6. Съответствие на избраната методология и методика на изследване с поставената цел и задачи на дисертационния труд.

Дизайнът на изследването е представен в детайли. Той е логичен и последователен. Аналитично и системно са планирани и изпълнени комплекс от изследователски теоретични и практически задачи, за постигане на целите на изследването. Дисертационният труд комбинира елементи от описателно и проучвателно изследване и съдържа елементи на „педагого-психологическа диагностика“. В него се използват както качествени, така и количествени

Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в ***Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ***

методи. Поради спецификата на изследването, водещ е качественият анализ като основния интерес е насочен към описанието и типизирането на допусканите грешки от обучаемите Проведени са поредица от анкети и тестове, както и индивидуални наративни интервюта с участниците. В съответствие с поставените цели и задачи, акцентът е върху анализа на затрудненията и предлагането на решения за преодоляването им.

7. Наличие на собствен принос при събирането и анализирането на емпиричните данни.

Авторът е изготвил инструментариум за изследването, който включва анкета за лица с дислексия (ЛД) и участниците от контролните групи, устен тест (тест за четене на глас) за ЛД и участниците от контролните групи, в) писмен тест за ЛД и участниците от контролните групи протокол за интервю за ЛД. Набрани са доброволци за участие в изследването по установените критерии. След събиране на данните от изследването е извършен количествен и качествен анализ, предложено е обобщение на резултатите от отделните компоненти и са направени изводи и препоръки относно преподаването.

Категорично може да се определи, че събирането и анализирането на емпиричните данни е направено от автора. Благовеста Троева-Чалъкова има дългогодишен професионален опит в приобщаващото образование и преподавателската дейност, който е залегнал в основата на реализирането на този изследователски проект.

Описание на приносите:

1. Кратка характеристика на естеството и оценка на достоверността на материала, върху който се градят приносите на дисертационния труд.

Дисертационният труд разглежда обстойно проблемите и спецификата при изучаването на английски език от възрастни с дислексия. Това е област, малко изследвана, в която се пресичат и преплитат различни аспекти от методика, лингвистика, специална педагогика и по конкретно обучение на възрастни с дислексия по английски език. Използвана е класификацията на Кук (Cook, 1997), която е адаптирана, а получените резултати обогатяват съществуващата база данни по въпроса.

2. Описание на приносите на кандидата и класифицирането им.

*Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в **Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ***

Приемам изведените от автора приносни моменти, които се отнасят както до съществуващите теории, така и до практическото им приложението в практиката. Предложен е богат инструментариум, който включва инструменти за събиране на количествени и качествени данни като тест за четене на глас и писмен текст, анкета, интервю и др. Направен е детайлен анализ на типовете правописни грешки, скоростта на четене, различието в затрудненията на обучаемите и нуждата на индивидуална оценка и подход. Приносен момент е и споделения в интервютата опит от самите обучаеми, което също обогатява съществуващата теория и практика. Проблемите, с които обучаемите се натъкват при четене и писане на английски език не са разгледани като изолирано явление, а в контекста на семейната среда и взаимоотношенията с преподавателите. Изведена на преден план в този сложен контекст е ролята на подкрепата на родителите. Засегнати са теми за двойната дискриминация, на която са подложени лица с дислексия от ромски произход и използването на високотехнологични средства в обучението. Въз основа на събраните данни са изведени препоръки за обучението и самообучението на възрастни лица с дислексия по английски език. Тези препоръки са една добра основа за бъдещи изследвания в тази област и събирането и анализирането на достатъчно данни за написването на едно цялостно ръководство.

3. Оценка на степента на лично участие на дисертанта в приносите.

Професионалният опит на докторанта в областта на езиковото обучение и приобщаващо образование обуславя нейния интерес към избраната изследователска тема, високата й мотивация и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване и анализиране на резултатите от него. Тя създава инструментариум, който апробира в контекста на съществуващите теории и практики и извежда ценни методически препоръки за работата с изследваните групи от обучаеми.

4. Оценка на съответствието на автореферата с основните положения и приносите на дисертационния труд.

Авторефератът е в обем от 69 страници. Той отразява коректно и вярно съдържанието и приносите на дисертационния труд.

Въздействия на дисертационния труд върху външната среда.

Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в Списъка на актуалните нормативни документи на НБУ.

1. Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.

За периода 2015 г. - 2019 г., Благовеста Петкова Троева-Чалъкова е представила списък с общо седем самостоятелни публикации по темата на дисертационния труд, от които 4 на английски език и 3 на български език. Отделно, през същия период Благовеста участва в конференции с доклади по темата, както и осъществява преподавателска мобилност по програма Еразъм + и изнася лекции в два университета в Полша по темите за приобщаващото образование и преподаването на английски език на ученици с дислексия. Всичко това показва активната позиция и участие на докторанта в обучителни и научни форуми.

2. Използване и цитиране от други автори, отзиви в научния печат и др.

За значимостта на изследователската дейност на автора свидетелстват множеството регистрирани цитирания (22 на брой) на публикации на докторанта от чуждестранни автори в редица престижни международни издания (14) и докторски дисертации (8) в университети като the British University of Dubai, Zagreb University, South Africa University, University of Plymouth и мн. други. Считам, че отзивът в научния печат е впечатляващ и той съвсем адекватно резонира с качествата на представената работа.

Лични качества на автора (ако рецензентът го познава).

Не познавам лично докторант Благовеста Петкова Троева-Чалъкова. Мнението ми се основава върху представените документи и дисертационния труд.

Мнения, препоръки и бележки.

Считам, че дисертационният труд отразява богатия опит на докторанта в областта на езиковото обучение и специалното и приобщаващо образование. Желая много успехи в бъдещата й работа и научни търсения. Сигурна съм, че нейните усилия ще спомогнат „различните, уникалните, смелите и неразбраните“ (с.6), на които е посветен този труд, да развият пълния си потенциал в езикоусвояването.

Заключение.

В заключение, дисертационният труд отговаря изцяло на изискванията на съществуващия Закон за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за

*Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за актуалност на версията в **Списъка на вътрешните нормативни актове на НБУ**.*

неговото приложение и Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ. Въз основа на посочените достойнства и научни приноси, давам своята положителна оценка на дисертационния труд и убедено предлагам на уважаемото научно жури да гласува **положително** за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ в област на висшето образование *1. Педагогически науки,* професионално направление *1.3. Педагогика на обучението по…,* научна специалност *„Методика на обучението по съвременни езици“,* на **Благовеста Петкова Троева-Чалъкова**.

Дата: 07.06.2024 г.

Подпис: ……..

Документът е собственост на НБУ! Принтирани и електронни копия, извън посочените в таблицата за контролирани екземпляри на този документ, са неконтролирани. При съмнение, преди ползване, провери за